

SISÄLLYSLUETTELO

Hovioikeuden presidentti Lauri Melander Esipuhe	5
Toimittajat Alkulause	6
Timo Ojala Laillisuusperiaatteeseen kuuluva epätäsmällisyyskielto ja rikoslain 45 luvun 1 §:n mukainen palvelusrikos	13
Minna-Liisa Hällström Sananvapauden suhde yksityisyyden ja kunnian suojaan	40
Kirsi Krokfors Rikossäännösten teleologisesta tulkinnasta	55
Eija Multimäki Törkeän ja tavallisen pahoinpitelyn rajanveto	73
Matti Lahti Lievemman lain periaate	88
Markku Rätty Lievemman lain periaate ja rikosoikeuden yleisten oppien uudistuminen	108
Tiina Nurmimäki Epävarsinainen laiminlyöntirikos	127
Ari-Pekka Koivisto Tahallisuudesta talousrikoksissa	140
Piia Vottonen Tahallisuus huumausainerikoksissa	154

Hannu Rantalainen Erehdysoppi	169
Mikko Eteläpää Tarkoituksellisen tietämättömyyden tarkastelua	185
Markus Terenius Hätävarjelu ja voimakeinojen käyttö	198
Timo Kerttula Jokamiehen kiinniotto-oikeudesta	216
Anu Juho Pakkotila vastuuvapausperusteena	231
Pauliina Hermunen Yritysupista	249
Sanna Repo Tekijäkumppanuus ja avunanto	264
Matti Rintala Rikosoikeuden yleisten oppien uudistus ja rangaistuksen määrääminen	278
Marja-Leena Virkkala Rangaistuksen koventamisperusteet	304
Hilppa Piirtola Alentunut syyntakeisuus ja enimmäisrangaistuksen käyttö	321
Kirsi Kohonen Lajivalinta ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välillä	334
Terhi Mattila Lainsäädännön kehityksestä ja rangaistuslajin valinnasta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä	346

Outi Mustajoki
Yhdyskuntapalvelu rangaistuslajina 367

Oikeustapaukset 384

Kirjoittajat 392

ESIPUHE

Vuonna 2002 Helsingin hovioikeuden silloinen presidentti Olli Huopaniemi ja hovioikeuspiirin käräjäoikeuksien päällikkötuomarit päättivät aloittaa hovioikeuspiirin lainkäyttöhenkilöstön koulutuksen, laatuhankkeen. Koulutus päätettiin järjestää yhteistyössä Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan kanssa. Koulutuksen suunnittelu aloitettiin vuoden 2002 aikana. Suunnittelussa ovat olleet mukana edustajat oikeustieteellisestä tiedekunnasta ja hovioikeudesta, käräjäoikeuksien edustaja sekä lisäksi valtakunnansyyttäjänviraston ja asianajajaliiton asettamat edustajat.

Laatuhankkeen ensisijaisena tavoitteena on hovioikeuspiirin lainkäyttöhenkilöstön ammattitaidon kehittäminen oikeudellista tietoa syventämällä ja sitä kautta tuomioistuinten ratkaisujen laadun parantaminen. Koulutuksen ja opetusjaksojen aiheet on pyritty suunnittelemaan siten, että ne tukevat kiinteästi lainkäyttöhenkilöstön päivittäistä virkatyötä. Kurssien sisältö on toisaalta suunniteltu viiden yliopistollisen opintoviikon laajuisiksi, jotta halukkaat ovat voineet lukea opintojaksot hyväkseen jatkotutkinnon suorittamisessa. Tällä on pyritty myös kannustamaan lainkäyttöhenkilöstöä pitkäjänteiseen työskentelyyn oman osaamisensa lisäämiseksi ja ammattitaitonsa parantamiseksi.

Laatuhankkeen ensimmäinen kurssi toteutettiin syksyn 2003 ja kevään 2004 aikana ja sen aiheena oli rikosoikeuden uudistuneet yleiset opit. Kevään 2004 aikana toteutettiin myös todistusoikeuden kurssi ja syksyllä 2004 järjestetään rikostuomioiden perustelemista käsittelevä kurssi. Edelleen vuodelle 2005 on suunniteltu kahta kurssia, joista kevään 2005 kurssi käsittelee velvoiteoikeuden kysymyksiä.

Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke poikkeaa muiden hovioikeuspiirien laatuhankkeista. Tuomarikunnan ja esittelijöiden suuren määrän vuoksi kaikkien välitön osallistuminen laatuhankkeeseen ei täällä ole mahdollista. Ensimmäisen jo toteutetun kurssin aikana kehittyi ajatus siitä, että kurssin lopputyöt julkaistaan erillisenä julkaisuna. Tällä tavoin kurssin anti saatetaan myös muiden kuin kurssille osallistuneiden käyttöön. Tämä julkaisu koostuu Rikosoikeuden uudistuneiden yleisten oppien -opintojaksolle osallistuneiden henkilöiden kirjallisista lopputöistä, jotka on koottu artikkelikokoelmaksi. Artikkeleiden tieteellisestä tarkastamisesta on vastannut professori Raimo Lahti, jolle lausun tässä yhteydessä kiitokseni. Kiitän myös kaikkia artikkelien kirjoittajia, joiden kouluttautumisen arvokas tuotos tämän julkaisun välityksellä saatetaan hovioikeuspiiriin lainkäyttöhenkilöstön ulottuville ja laatuhankkeen käyttöön.

Helsingissä, huhtikuussa 2004

Lauri Melander

ALKULAUSE

Tämän Helsingin hovioikeuden julkaiseman teoksen kirjoitukset ovat syntyneet Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankeeseen ja lainkäyttöhenkilöstön koulutuksen tuotteina siten, että kirjoitukset ovat Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan järjestämän, ammatillisesti painottuvan jatkokoulutuksen opintojakson “Rikosoikeuden uudistuneet yleiset opit” tarkastettuja lopputöitä. Ajatuksena on ollut toteuttaa Helsingin hovioikeuspiirin lainkäyttöhenkilöstön koulutusta siten, että se vastaa tasoltaan oikeustieteen jatkokoulutukselle asetettavia vaatimuksia. Tämän lukuvuonna 2003–2004 pidetyn opintojakson rahoituksen mahdollisti opetusministeriön oikeustieteellisille tiedekunnille myöntämä määräraha. Opintojaksolle osallistui lähinnä tuomareita, syyttäjiä ja hovioikeudenviskaaleja. He ilmoittautuivat oikeustieteen jatko-opiskelijoina ja voivat lukea opintojakson hyväkseen viiden opintoviikon laajuksena osana oikeustieteen lisensiaatin tai tohtorin tutkintoa varten.

Tämän opintojakson lisäksi on päätetty järjestää muita vastaavia koulutusjaksoja Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankeessa piirin lainkäyttöyksiköiden taloudellisesti tukemana. Tällöin oikeustieteen jatko-opiskelijaksi ilmoittautuminen on valinnaista, mutta oikeustieteellisen tiedekunnan edustuksen mukana ololla turvataan opetuksen jatkokoulutustasoisuus ja hyväksytyjen suoritusten lukeminen osaksi jatko-opintoja niistä kiinnostuneille. Näiden koulutusjaksojen suunnittelua ja tason vaalimista varten on asetettu laatuhankeeseen ohjausryhmä, jonka nykyiseen kokoonpanoon kuuluvat professori Raimo Lahti puheenjohtajana, hovioikeudenneuvos Raija Karppinen, käräjätuomari Leeni Kivalo, valtiosyyttäjä Pekka Koponen, asianajaja Mats Welin, asessori Pirjo Aaltonen jäsenenä sekä hovioikeudenviskaali Timo Ojala sihteerinä.

Rikosoikeuden uudistuneita yleisiä oppeja koskeva opintojakso koostui syyskaudella 2003 järjestetyistä luento- ja seminaaritalaisuuksista, joissa edellytettiin etukäiteistä perehtymistä osoitettuun aineistoon, aktiivista osanottoa noissa tilaisuuksissa sekä niihin kytkeytyneiden seminaaritöiden laatimista. Jokainen osallistuja sai lisäksi laadittavakseen kirjallisen lopputyön, ja ne esiteltiin ja niistä keskusteltiin Tvärminnen eläintieteellisellä asemalla järjestetyssä päätösseminaarissa 11.–12.12.2003. Tällöin ja myöhemmin saadun palautteen pohjalta kukin on viimeistellyt lopputyönsä käsillä olevaan teokseen otetuksi tieteelliseksi kirjoitukseksi.

Allekirjoittanut Raimo Lahti on Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan edustajana ollut opintojakson tieteellinen vastuuhenkilö ja pääopettaja. Hän on kommentoinut päätösseminaarissa esiteltyjä lopputöitä ja niiden edelleen kehiteltyjä versioita. Päätösseminariin osallistui myös rikosoikeuden assistentti, oikeustieteen lisensiaatti Jussi Matikkala, ja myös hän antoi seminaarissa palautetta lopputöiden laatijoille. Näiden palautteiden ja lopputöiden uudelleen muokkauksen avulla kirjoituksia on pyritty parantamaan sen mukai-

sesti kuin mitä jatkokoulutuksessa tieteelliseltä kirjoittamiselta edellytetään. Samalla on korostettu kirjoitusten käytännöllistä hyödyllisyyttä lainkäyttötoiminnalle. Jokainen kirjoittaja vastaa itse työnsä lopputuloksesta.

Allekirjoittanut Timo Ojala on, paitsi yksi teokseen kirjoittaneista, myös lopputöiden painoasuun saattamisesta vastannut henkilö. Painoasun tarkastamisen yhteydessä laadittiin myös teoksen yhteinen oikeustapaushakemisto, joka toivottavasti helpottaa tapausten löytämisessä. Painoasun tarkastamiseen osallistui myös hovioikeuden kirjastonhoitaja Maija Klapuri, joka tarkasti erityisesti lähdeluettelot ja tietyt viittausten tekniset kysymykset.

Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankeeseen kuuluvalla lainkäyttöhenkilöstön koulutuksella tähdätään tuon henkilöstön ammattitaidon kehittämiseen ja sen siten tuomioistuinratkaisujen laadun parantamiseen. Julkaisemalla koulutukseen osallistuneiden tarkastetut lopputyöt halutaan yleisesti kannustaa kuvantunlaiseen koulutukseen ja innostaa oikeustieteen jatko-opintoihin. Koulutusjakson tulokset ovat myös näin kaikkien kiinnostuneiden arvioitavissa. Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen (515–540/2003) tultua voimaan 1.1.2004 on myös ajankohtaista tarvetta uudistuksen sisältöä selvittävien kirjoitusten julkaisemiselle.

Kirjoitusten aiheilla on pyritty laajasti kattamaan rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen eri osa-alueita, joskin aiheiden valinta on myös määräytynyt kirjoittajien omien kiinnostuksen kohteiden mukaan. Kirjoitusten järjestykseen asettamisessa on pyritty seuraamaan tuon rikoslakiuudistuksen systematiikkaa: yleisistä rikosvastuun kysymyksistä siirrytään yksittäisten rikosvastuun edellytysten, vastuuvapausperusteiden ja vastuumuotojen tarkasteluun sekä niiden jälkeen rangaistuksen määräämisen teemoihin.

Helsingissä, huhtikuussa 2004

Raimo Lahti

Timo Ojala